

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu: **G. T. L., X., O., X., C.**, zastúpeného JUDr. M. S., advokátom so sídlom v K., proti žalovanému: **Slovenská republika, Daňové riaditeľstvo Slovenskej republiky**, zastúpené Daňovým úradom Košice IV, Košice, Južná trieda 8, **o zaplatenie 183 925,41 eur s príslušenstvom**, ktorá sa viedla na Okresnom súde Košice II pod sp. zn. 34 Cb 320/2006, o dovolaní generálneho prokurátora Slovenskej republiky proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 22. októbra 2009, č. k. 2 Cob 31/2009 – 229, jednomyselne takto

r o z h o d o l :

Rozsudok Okresného súdu Košice II z 19. januára 2009, č. k. 34 Cb 320/2006 – 203 a Krajského súdu v Košiciach z 22. októbra 2009, č. k. 2 Cob 31/2009 – 229 **z r u š u j e**, konanie **z a s t a v u j e** a vec **p o s t u p u j e** na konanie **Daňovému úradu Košice IV.**

Žiaden z účastníkov **n e m á** právo na náhradu trov konania.

O d ô v o d n e n i e :

Okresný súd Košice II rozsudkom z 19. januára 2009 vyhovel žalobe a žalovaného zaviazal zaplatiť žalobcovi 183 925,41 eur s úrokmi z omeškania a nahradiť mu trovy konania. Rozhodol tak potom, ako Krajský súd v Košiciach uznesením z 26. mája 2008 zrušil jeho predchádzajúci rozsudok, ktorým žalobu zamietol. V zrušujúcom uznesení odvolací súd uviedol, že žalovaný v konaní na súde prvého stupňa nepredložil právoplatné rozhodnutie správcu dane o tom, že žalobca nemá nárok na odpočet dane z pridanej hodnoty (DPH) a takéto rozhodnutie nepredložil ani v odvolacom konaní. Okresný súd v odôvodnení nového rozsudku uviedol, že žalobca kúpnu zmluvou uzavretou s JUDr. I. S., správkyňou konkurznej podstaty úpadcu C., a. s. kúpil pohľadávku úpadcu proti Daňovému úradu Košice IV vo výške 5 540 397 Sk (183 925,41 eur). Na pojednávaní 19. januára 2009 zákonný zástupca žalovaného uviedol, že nemôže predložiť právoplatné rozhodnutie správcu dane o tom, že žalobca nemá nárok na odpočet DPH. Bolo by to možné, ak by konkurzný súd vyzval správcu dane na pokračovanie v daňovom konaní. Žalovaný žiadne právoplatné rozhodnutie správcu dane o nepriznaní uplatneného nadmerného

odpočtu DPH nepredložil, súd preto dospel k záveru, že neunesol dôkazné bremeno na svoje tvrdenie.

Krajský súd v Košiciach, rozhodujúc o odvolaní žalovaného rozsudkom z 22. októbra 2009, č. k. 2 Cob 31/2009 – 229 rozhodnutie okresného súdu potvrdil. V odôvodnení rozsudku uviedol, že Daňový úrad Košice IV rozhodnutím z 21. marca 2000 nepriznal spoločnosti C., a. s. nadmerný odpočet DPH vo výške 5 540 397 Sk. Ústredné daňové riaditeľstvo Slovenskej republiky nevyhovelo odvolaniu daňovníka rozhodnutím z 15. júna 2000 a napadnuté rozhodnutie správca dane potvrdilo. Najvyšší súd Slovenskej republiky na základe žiadosti o preskúmanie zákonnosti uvedených rozhodnutí rozhodnutie daňového riaditeľstva zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

Keďže podľa § 23 zák. č. 289/1995 Z. z. o dani z pridanej hodnoty má správca dane daňovému subjektu bez žiadosti v zákonnej lehote vrátiť daň ním uhradenú pri prijatých zdaniteľných plneniach prevyšujúcu daňovú povinnosť, bol podľa názoru odvolacieho súdu žalovaný povinný vrátiť nadmerný odpočet DPH bezodkladne po tom, ako mu bolo doručené rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky.

K otázke právomoci súdu konať a rozhodnúť vo veci odvolací súd uviedol, že ak súd pri skúmaní procesných podmienok konania dospeje k záveru, že nie je daná jeho právomoc na konanie vo veci podľa § 7 ods. 1 a 2 O. s. p. a nie je daná ani právomoc iného orgánu na jej prejednanie a rozhodnutie, potom rešpektujúc čl. 152 ods. 4 Ústavy SR, podľa ktorého výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných, všeobecne záväzných právnych predpisov, musí byť v súlade s touto ústavou, nemôže konanie pre tento nedostatok zastaviť, ale otázku právomoci musí riešiť pozitívne vo svoj prospech, teda vec musí prejednať sám. Článok 46 ods. 1 Ústavy SR totiž zakotvuje právo na súdnu ochranu ako základné ľudské právo, obsahom ktorého je možnosť každého domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Keďže nie je daná právomoc iného orgánu na konanie, vec prejednal a rozhodol súd.

Rozsudok odvolacieho súdu nadobudol právoplatnosť 19. novembra 2009.

Proti rozsudku, na podnet žalovaného, podal generálny prokurátor Slovenskej republiky mimoriadne dovolanie. Navrhol rozsudky súdov oboch stupňov zrušiť a konanie zastaviť. V dovolaní uviedol, že súd prvého stupňa sa vôbec nezaoberal otázkou právomoci

súdu, ako podmienky konania. Odvolací súd sa síce uvedenou otázkou zaoberal, dospel však k nesprávnemu záveru.

Podľa čl. 142 Ústavy Slovenskej republiky a § 7 O. s. p. súdy rozhodujú v občianskoprávných trestnoprávných, pracovných rodinných, obchodných a hospodárskych veciach. Vzťah medzi správcom dane a daňovníkom je vzťahom verejnoprávnym, vyplývajúcim z finančnej činnosti štátu a jeho orgánov. Takýto vzťah nemožno považovať za vzťah občianskoprávny, ani za vzťah obchodnoprávny. Pohľadávka z titulu vrátenia nadmerného odpočtu DPH je pohľadávkou podľa práva verejného. Na vznik, trvanie, zmenu, ale ani na zánik takejto pohľadávky nemožno nahliadať podľa ustanovení práva súkromného, a to ani vtedy, ak sa v oblasti verejného práva používajú ustanovenia Občianskeho zákonníka alebo Obchodného zákonníka preto, že na použitie uvedených predpisov odkazuje zákon z oblasti práva verejného.

Skutočnosť, že sporná pohľadávka bola uplatnená ako nárok na vrátenie nadmerného odpočtu DPH z práva verejného, a nie ako pohľadávka z práva súkromného spôsobuje, že jej charakter zostáva trvalo zachovaný a nemôže sa zmeniť. Ani zmenou subjektu, v konkrétnom prípade na základe kúpnej zmluvy, nedošlo k zmene charakteru vzťahu z verejnoprávneho na súkromnoprávny. Uvedená pohľadávka nevznikla z občianskoprávneho ani obchodného vzťahu. Právnym predpisom, ktorý upravuje vzťahy vo veciach preplatku na dani z pridanej hodnoty bol v čase uplatnenia vratky DPH zákon č. 289/1995 Z. z. a zákon č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov. Zákon o správe daní a poplatkov upravuje správu daní, ktorou sa rozumie vyrubenie, výber, vyúčtovanie a vymáhanie daní ako i daňové konanie. Preto na prejednanie vecí a rozhodnutie v občianskoprávnom konaní o žalobe žiadajúcej zaplatať nadmerný odpočet DPH nie je daná právomoc súdov, keďže rozhodovanie o tejto povinnosti patrí do výlučnej právomoci správcu dane. Uvedená skutočnosť zakladá dôvodnosť dovolania podľa § 237 písm. a O. s. p. v spojení s § 243f ods. 1 písm. a O. s. p.

Žalobca vo vyjadrení k dovolaniu uviedol, že nadmerný odpočet dane z pridanej hodnoty sa na základe podaného daňového priznania podľa § 63 ods. 4 zákona č. 511/1992 Zb. vracia bez žiadosti. Lehoty na vrátenie nadmerného odpočtu sú upravené len v zákone o dani z pridanej hodnoty. Je toho názoru, že ku dňu 4. augusta 2005, t. j. ku dňu postúpenia pohľadávky správcom konkurznej podstaty úpadcu, existovala pohľadávka (daňový záväzok Daňového úradu Košice IV) z titulu nevrátenia nadmerného odpočtu DPH za zdaňovacie obdobie január 1999 vo výške 5 540 937Sk.

Nestotožňuje sa s právnym názorom dovolateľa, že súdy nemajú právomoc na prejednanie sporu. Uplatňovaný nárok je svojim charakterom občianskoprávnym nárokom podľa Občianskeho zákonníka (§ 1 ods. 2). Ide o vzťah majetkový. Je to vzťah kde na jednej strane je právnická osoba a na strane druhej štát. Predmetný vzťah nevznikol z pozície nadradeného (mocenského) postavenia správcu dane vo vzťahu k žalovanému (jeho právnemu predchodcovi). V prejednávanej veci ide o inú situáciu ako v rozhodnutiach Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, na ktoré dovolateľ odkazuje (2Cdo 46/2000). V uvedenej veci daňový subjekt plnil svoju daňovú povinnosť na základe daňového výmeru správcu dane. Vzťah žalobcu a žalovaného nevznikol na základe žiadneho rozhodnutia správcu dane, chýba preto mocenský prvok, ktorý by zakladal verejnoprávny charakter uplatňovaného nároku. Žalobca nemá možnosť uplatňovať nárok podľa zák. č. 511/1992 Zb. a nemá takú možnosť ani podľa piatej časti Občianskeho súdneho poriadku. Keďže neexistuje iný orgán kompetentný na rozhodnutie sporu medzi žalobcom a žalovaným, konajúce súdy mali na prejednanie a rozhodnutie veci právomoc. Z uvedených dôvodov navrhol mimoriadne dovolanie zamietnuť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, ako súd dovolací (§ 10a ods. 3 O. s. p.), po zistení, že boli splnené podmienky na podanie mimoriadneho dovolania podľa § 243e O. s. p., vec preskúmal bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243i ods. 2 O. s. p., § 243a ods. 1 O. s. p.) v napadnutom rozsahu podľa § 243i ods. 2 v spojení s § 242 ods. 1 O. s. p. a dospel k záveru, že mimoriadne dovolanie je opodstatnené.

Nedostatok právomoci súdu je závažnou procesnou chybou, ktorý je na prvom mieste výpočtu väd, ktoré zakladajú prípustnosť a zároveň aj dôvodnosť dovolania (§ 237 písm. f, § 241 ods. 2 písm. a, § 243f ods. 1 písm. a O. s. p.). Podľa názoru dovolacieho súdu v prejednávanej veci došlo k takejto procesnej chybe, pretože súdy v predmetnom konaní prejednali a rozhodli vec, ktorá podľa § 7 ods. 1, ods. 2 nepatrí do právomoci súdu.

Titulom, z ktorého žalobca uplatňuje žalovanú čiastku, je vrátenie nadmerného odpočtu DPH podľa § 23 ods. 1 Zák. č. 289/1995 Z. z. Podstatou inštitútu vrátenia nadmerného odpočtu DPH je vrátenie časti dane, ktorú platiteľ zaplatil a ktorá prevyšuje jeho daňovú povinnosť, ak ju nemohol odpočítať od vlastnej daňovej povinnosti v daňovom období nasledujúcom po období, v ktorom nadmerný odpočet vznikol. Ide teda o vrátenie plnenia zaplateného štátu, ktoré vzhľadom na špecifickú konštrukciu dane z pridanej hodnoty,

za splnenia zákonom stanovených podmienok, prestáva byť plnením povinnosti platiteľa dane a štát je povinný toto plnenie vrátiť.

Ide o v našom právnom poriadku sa vyskytujúci inštitút plnenia, na ktoré nie je právny dôvod, či už v čase plnenia alebo plnenia, ktorého právny dôvod zanikol až po plnení. Právne predpisy z viacerých právnych odvetví obsahujú ustanovenia, ktoré zohľadňujú povahu právnych vzťahov, v ktorých došlo k nepodloženému majetkovému nárastu, priznávajú určitým subjektom práva a iným zase tomu zodpovedajúce povinnosti smerujúce k náprave takéhoto stavu. Za tým účelom okrem iného určujú, do právomoci ktorého orgánu patrí dosiahnutie nápravy vtedy, ak nebola zjednaná dobrovoľne, akým procesným postupom a v akom konaní má byť náprava dosiahnutá, za účasti koho a akými právami a povinnosťami vybavenými účastníkmi.

Občiansky súdny poriadok vymedzuje právomoc súdov v § 7. V odseku 1 tohto ustanovenia určuje, že v občianskom súdnom konaní súdy prejednávajú a rozhodujú veci (nároky), ktoré vyplývajú z občianskoprávných, pracovných, rodinných, družstevných, ako aj z obchodných vzťahov (včítane podnikateľských a hospodárskych vzťahov). Takto ohraničený súbor sa týka vzťahov súkromného práva, ktoré sa spravujú princípmi právnej rovnosti a vôľovej autonómie účastníkov. Veci, zaradené do tohto súboru, prejednávajú a rozhodujú prevažne súdy; len výnimočne, ak to ustanovuje zákon, prejednávajú ich a rozhodujú o nich iné orgány. Nad rámec, vymedzený uvedeným súborom vzťahov, súdy podľa § 7 ods. 2 O. s. p. v občianskom súdnom konaní prejednávajú a rozhodujú aj iné veci, ktoré sa už, na rozdiel od predchádzajúcich, nezakladajú priamo na práve súkromnom, tieto však **vždy len vtedy, ak to ustanovuje zákon.**

Nemôžu byť pochybnosti o tom, že právo, ktorého sa žalobca dovoľáva nevyplýva z rodinných, pracovnoprávných ani družstevných vzťahov. Za občianskoprávne vzťahy sa považujú predovšetkým v ustanovení § 1 ods. 2 Občianskeho zákonníka uvedené majetkové vzťahy fyzických a právnických osôb, majetkové vzťahy medzi týmito osobami a štátom, ako aj vzťahy vyplývajúce z práva na ochranu osôb, pokiaľ tieto občianskoprávne vzťahy neupravujú iné zákony (napr. § 261 ods. 2 Obchodného zákonníka). Úpravu niektorých osobitných majetkových a osobných vzťahov občianskoprávnej povahy, obsahujú ďalšie zákony, napr. zákon č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov či zákon č. 58/1969 Zb. o zodpovednosti za škodu spôsobenú rozhodnutím orgánu štátu alebo jeho nesprávnym úradným postupom. Príslušné ustanovenia Občianskeho zákonníka sa podporne použijú aj vtedy, ak v niektorých predpisoch nie je upravená vlastná osobitná

úprava. Obchodnoprávnymi vzťahmi sú vzťahy podnikateľov (ich postavenie), obchodné záväzkové vzťahy, ako aj niektoré iné vzťahy súvisiace s podnikaním (bližšie najmä § 1 ods.1 a § 261 Obchodného zákonníka). Tak pre občianskoprávne vzťahy, ako aj pre obchodnoprávne vzťahy platí, že sú upravené normami súkromného práva a že sú založené na princípoch právnej rovnosti a autonómie ich subjektov.

Pre vyriešenie otázky, či vec patrí do právomoci súdu v zmysle uvedených ustanovení, je nevyhnutné predovšetkým zistiť, z ktorého právneho vzťahu žalobca vyvodzuje žalobou uplatnený nárok (predmet súdneho konania), tento vzťah dôsledne analyzovať a následne po právnej stránke správne vyhodnotiť a posúdiť. Pre analýzu právneho vzťahu účastníkov a posúdenie jeho povahy z hľadiska právomoci súdu na prejednanie a rozhodnutie o nároku, ktorý žalobca vyvodzuje z tohto právneho vzťahu je rozhodujúce obsahové hľadisko, teda akú majú povahu práva a povinnosti účastníkov, tvoriace obsah tohto právneho vzťahu. Len uvedené kritérium je určujúce pre posúdenie, či žalobou uplatnený nárok je vyvodzovaný z takého právneho vzťahu, ktorý možno podriadiť pod niektorý z právnych vzťahov vymenovaných v § 7 ods. 1 O. s. p.

Z toho, čo v prejednávanej veci žalobca uviedol v priebehu konania na súdoch nižších stupňov a zopakoval vo vyjadrení k dovolaniu je zrejmé, že pre uplatnenie nároku na zaplatenie spornej sumy v súdnom konaní považoval za rozhodujúcu skutočnosť, že úpadca od ktorého nadobudol pohľadávku, ako registrovaný platiteľ dane z pridanej hodnoty, riadne podal daňové priznanie podľa § 23 ods. 1 zák. č. 289/1995 Z. z. a súčasne požiadal o vrátenie nadmerného odpočtu dane, no daňový orgán žiadosti o vrátenie v zákonnej lehote nevyhovel a spornú sumu mu nevrátil. Zohľadniac žalobcom vymedzený rozhodujúci skutkový stav, ktorý zostal v priebehu súdneho konania nezmenený a v podstate nesporný, treba zdôrazniť, že žalobca svoj nárok vyvodzuje z právneho vzťahu, ktorý:

1. vznikol medzi ním ako platiteľom dane z pridanej hodnoty a správcom dane. Právny rámec, v ktorom došlo k ním uvádzanému neodôvodnenému majetkovému nárastu, vymedzil sám svojimi skutkovými tvrdeniami, pričom nárast lokalizoval práve len do tohto právneho vzťahu. Nemožno súhlasiť s tvrdením žalobcu uvedeným vo vyjadrení k dovolaniu, že vzťah medzi žalobcom a žalovaným nevznikol na základe žiadneho rozhodnutia daňového orgánu a chýba mu preto mocenský prvok. Vzťah daňovníka a daňového orgánu nevzniká rozhodnutím daňového orgánu (nielen). Práva a povinnosti vo vzťahu upraveného daňovými predpismi žalovanému vznikli už registráciou podľa § 4 zák. č. 289/1995 Z. z., ďalšie povinnosti prijatím a uskutočnením zdaniteľného plnenia (§ 3, § 13, § 14 citovaného zákona) atd. Napokon uvedené tvrdenie je v rozpore

s tvrdením žalobcu na inom mieste vyjadrenia (str. 4), že daňový záväzok (zrejme záväzok daňového úradu) vznikol rozhodnutím Daňového riaditeľstva Slovenskej republiky z 23. augusta 2001, ktorým bolo zrušené rozhodnutie Daňového úradu Košice IV.

2. sa netýkal niektorej z typických súkromných oblastí života fyzickej osoby alebo existencie právnickej osoby a nevyplýval zo súkromného práva. Išlo o verejnoprávny vzťah sledujúci zabezpečenie fungovania funkcií štátu, teda cieľ, odlišný od tých, pre ktoré fyzické a právnické osoby vstupujú do vzťahov občianskoprávných, pracovných, rodinných, družstevných a obchodných (vrátane podnikateľských a hospodárskych). Účastníci v danom vzťahu nemali autonómne a rovnoprávne postavenie, charakteristické pre tie právne vzťahy založené na súkromnom práve, ktoré vypočítava § 7 ods.1 O. s. p., naopak, ich odlišné postavenie v tomto právnom vzťahu vykazuje znaky, odzrkadľujúce osobitný význam daní v rámci finančnej činnosti štátu pri sústreďovaní peňažných prostriedkov do štátnych a iných verejných peňažných fondov v záujme finančného zabezpečenia verejných potrieb a funkcií štátu,
3. je upravený právnym predpisom, samostatne riešiacim dôsledky vzniku neodôvodneného nárastu (nadmerného odpočtu dane) a stanovujúcim jednak osobitný postup zákonom určeného (daňového) orgánu, jednak tiež podmienky, len pri splnení ktorých sa má (a môže) vyporiadanie tohto nárastu uskutočniť.

Vychádzajú z uvedených charakteristických znakov predmetného vzťahu dovolací súd dospel k rovnakému názoru ako súd odvolací, že právny vzťah medzi žalobcom a štátom ako subjektom, ktorému sa daň platí je vzťahom daňovoprávnej povahy, v rámci ktorého sa žalobca domáha vrátenia dane zaplatenej nad rámec daňovej povinnosti. Uvedený vzťah nemožno podriadiť ani pod vzťahy vymenované v § 7 ods. 1 O. s. p. ani pod vzťahy, na ktoré dopadá § 7 ods. 2 O. s. p. (keďže žiaden právny predpis nestanovuje, že o takomto práve rozhodujú sudy v občianskom súdnom konaní). Dovolací súd preto zhodne s názorom odvolacieho súdu dospel k záveru, že na prejednanie predmetnej veci nie je daná právomoc súdu.

Dovolací súd však nesúhlasí s názorom odvolacieho súdu, že nie je daná právomoc ani iného orgánu na prejednanie veci, z čoho vychádzajúc z čl. 46 ods. 1 a čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky treba vyvodiť, že príslušným na prejednanie veci je súd.

Daňové konanie, ako súčasť správy daní, zák. č. 511/1992 Z. z. o správe daní a poplatkov zveroval do právomoci správcu daní (§ 1, § 1a). Na uvedenom nič nezmenil

ani zák. č. 563/2009 Z. z o správe daní (§ 1 a §2). Do kompetencie správca dane patrí aj rozhodovanie o vrátení daňového preplatku (§ 63 ods. 4 zák. č. 551/1992 resp. § 23 zák. č. 289/1995 Z. z.). Keďže daňová pohľadávka z daňového preplatku rovnako ako daňový dlh nemeňte svoj verejnoprávny charakter ani zmenou subjektu, nemeňte sa ani orgán, ktorý je kompetentný o vrátení preplatku rozhodovať. Žalobca podal 15. decembra 2005 a 23. decembra 2005 správcovi dane žiadosť o vrátenie daňového preplatku. To, že o nej správca dane nerozhodol resp. nevydal ho navonok v písomnej forme (ak by žiadosti v plnom rozsahu vyhovel vrátil by preplatok bez vydania rozhodnutia), nemože mať za následok zánik právomoci daňového orgánu o vrátení (nevrátení) preplatku a nezakladá právomoc súdu na rozhodnutie.

Z uvedených dôvodov sa dovolací súd stotožnil s názorom dovolateľa, že súdy oboch stupňov rozhodli vo veci, na rozhodnutie ktorej nemali právomoc. Súdne konanie tým bolo postihnuté procesnou vadou uvedenou v § 237 písm. a) O. s. p., pre ktorú treba rozhodnutie odvolacieho súdu vždy zrušiť. Dovolací súd preto napadnutý rozsudok odvolacieho súdu podľa § 243b ods. 1 v spojení s § 243i ods. 2 O. s. p. zrušil. Keďže rovnakou chybou trpí aj rozhodnutie súdu prvého stupňa, dovolací súd podľa § 243b ods. 3 zrušil aj jeho rozhodnutie, konanie zastavil a vec postúpil Daňovému úradu Košice IV, ktorý je príslušný vo veci rozhodnúť.

O trovách konania dovolací súd podľa § 243b ods. 4 v spojení s § 224 ods. 1 a § 146 ods. 1 písm. c) a rozhodol, že žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov konania.

Poučenie : Proti tomuto rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 31. októbra 2011

JUDr. Peter Dukes, v. r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Lucia Blažíčková